

Rob Riemen i el combat pedagògic

Clara Domènech Vivas (Universitat de Barcelona)

Oriol Roger Creus (Universitat de Barcelona)

Riemen, R. (2018) *Per combatre aquesta època. Dues consideracions urgents sobre el feixisme*. Barcelona, Arcàdia, 148 p. (4a ed.).

La societat avança i ho fa sense esperar res ni ninqú. Aqafada a l'asta de la bandera, onejant el progrés, fa passes cada vegada més grosses cap endavant, i no sembla pas que tinguí aturador. Si l'any 1942 es publica *El món d'ahir* de Zweig, no és pas per fer narrativa fantàsica, sinó perquè vaticinava que una etapa s'havia tancat per donar-ne pas a una de nova. Una etapa inèdita que desbancava un curs successiu i lògic, i presentava com a únic context possible l'ara-aquí de la societat. I que, portant-ho als nostres dies, es tradueix a xifres, economia, la societat-espectacle, tecnologia i mitjans de comunicació. Una etapa nova que apel·lava a la democràcia mentre lentament l'esperit democràtic s'anava apaivaçant com s'apaga la flama de les espelmes de cera.

Avui la societat que ens mana és agressiva i volàtil: no parla, no lleqeix, no reflexiona, no estudia; resta anestesiada. Malgrat tot roman en constant moviment. I en aquest sacseig seqüenciat, aquest atropellament del temps, esborra el progrés humanístic fent creure que l'únic progrés vàlid és aquell que es relaciona amb el benestar econòmic. Individualment, l'ésser humà s'ha desvinculat de tota personalitat i individualitat, per lligar-se a la massa, la

mateixa que descriu Ortega i Gasset. Ara el subjecte camina al son de la multitud, a mercè de la societat frenètica. Es tracta d'un individu que té l'estat d'ànim en cures pal·liatives, és a dir, no es refereix al fet que estigui desanimat o desmotivats; és que l'estat d'ànim li està desapareixent, a poc a poc, camina com un somnàmbul. I és així com, també hi desapareixen les idees, la preocupació per la pròpia individualitat i per allò col·lectiu i, al cap i a la fi, l'interès per ocupar-se d'un mateix.

Es redueix l'esforç per pensar, per cultivar-se, es cerca la informació senzilla, la repetició sense fi de simplificacions que desemboquen en la despreocupació per voler saber o entendre res més, cultiu perfecte per l'auge de demagogs. Per exemplificar-ho, Marina Garcés, autora important de l'actual filosofia catalana, parla del *solucionisme*:

L'educació, el saber i la ciència s'esfondren també, avui, en un desprestigi del qual només poden salvar-se si es mostren capaces d'oferir solucions laborals, solucions tècniques, solucions econòmiques. El solucionisme és la coartada d'un saber que ha perdut l'atribució de fer-nos millors, com persones i com a societat. Ja no creiem en ell i per això li demanem solucions i res més que solucions. Ja no comptem en fer-nos millors a nosaltres mateixos, sinó que solament

en obtenir més o menys privilegis en un temps que no va a enlloc, perquè ha renunciat a apuntar a un futur millor. (Garcés, 2017, p. 8)

És un únic model al centre de tot debat, el que soluciona els problemes de l'ara i aquí. En aquest model ens preguntem quin és l'espai pel dubte? Per les preguntes compromeses? On rauen els discursos i relats? Quin és el moment per pensar? La reducció de l'esforç feta realitat, sense pensament i sense estat d'ànim, l'únic que s'opta és per agafar el camí senzill, fàcil i planer. I en aquest camí les humanitats no hi són per enlloc. No hi són perquè requereixen esforç, força de voluntat i desig per saber.

Aquest escenari és el que trobem en el llibre *Per combatre aquesta època: Dues consideracions urgents sobre el feixisme* de Rob Riemen (1962). L'autor, de nacionalitat holandesa i fill de pares sindicalistes, parla en aquesta obra sobre un dels últims efectes d'aquesta societat de masses: el ressorgiment del feixisme. A través de dos textos, s'articula un crit d'alerta que ens adverteix que darrere dels populismes i demagogs vestits de messies salvadors que ens venen a treure d'aquest atzucac, s'hi troben noves formes de feixisme. I Riemen escriu:

L'ús del terme populista no és res més que una altra manera de cultivar la negació que el fantasma del feixisme torna a freqüentar les nostres societats i per negar el fet que les democràcies liberals han esdevingut just el contrari: democràcies de masses desproveïdes d'esperit democràtic. Quina és la raó d'aquesta negació?. (Riemen, 2018, p. 13)

En utilitzar el títol, Riemen *per combatre aquesta època* apel·la a mantenir viu l'humanisme per tornar-lo a propagar com a eix vertebrador de la comunitat.

D'aquesta manera, es pot frenar aquest auge, i donar resposta a les actituds estúpides, ignorants i temoroses que es disparen des d'institucions, organitzacions i estructures. De la lectura pedagògica de Riemen, se n'extreu una anàlisi social, cultural i política del que ens arriba, i d'on en ressaltem unes pinzellades formatives. Uns trets característics que creiem que tot ensenyant ha de posseir, i més si es tracta d'un ensenyant que es troba en una societat democràtica en crisi.

La proposta que destaca d'aquest text és aquella que s'estructura a través del llenquatge i la paraula, primera partícula de tot ensenyament i aprenentatge, i així valorem el retorn al diàleg en tots els nivells de l'educació i el tenir presents els principals discursos pedagògics. Per d'aquesta manera crear nous discursos dels professors i també, perquè no, dels alumnes. Reivindicar la paraula com l'obertura al pensar, al dubte, i a la possibilitat d'apropar-nos cap al llindar entre allò que sabem i el que comencem a desconèixer. En darrer terme, cal dotar de nou al professorat perquè esdevingui l'autoritat per educar en l'esperit crític i plenament humà. Reivindiquem el caràcter format en la manera d'entendre i expressar. La cura de la *Paideia* clàssica i l'assoliment de la *Bildung* neohumanista, com aquella bella idea de formació de la humanitat que dona sentit a la noblesa d'esperit, un dels trets característics de la cultura occidental.

Tot plegat, convida a una resposta individual en el sentit que vincula directament al professorat, però els seus efectes esperem i confiem que haurien de ser d'abast col·lectiu. Com a conclusió, volem ressaltar la importància de l'humanisme en el context actual com a

formació elemental i com a acte de resistència. Un humanisme que de ben segur no serà la única arteria, però sí una de cabdal que nodrirà l'ensenyant per fer front a l'esdevenir que es troba en perill per l'acció dels populismes, la nova cara del feixisme.

Referències

Garcés, M. (2017) *Nueva ilustración radical* (4a ed.). Barcelona, Editorial Anagrama.

Riemen, R. (2006) *Nobleza de espíritu: tres ensayos sobre una idea olvidada*. Barcelona, Arcadia.

Zweig, S. (2006) *El món d'ahir. Memòries d'un europeu*. Barcelona, Quaderns Crema (4a ed.).